

**La nova església parroquial de
Sant Salvador de Pira (1865-1931)**

Joan Maria Quijada Bosch

La nova església parroquial de Sant Salvador de Pira (1865-1931)

Joan Maria **Quijada Bosch**

jmquijadabosc@gmail.com

Resum: al segle XVIII l'augment poblacional i les males condicions en que es trobaven moltes esglésies d'arreu de Catalunya obligà a bastir-ne de noves. Malgrat aquesta voluntat, la manca de recursos en ocasions provocà que algunes no es poguessin fer realitat fins ben entrat el segle XIX. Aquest és el cas de l'església parroquial de Sant Salvador de Pira.

Paraules clau: arquitectura religiosa, història de l'art, abadia, cementiri.

Fins a dia d'avui, la bibliografia sobre aquest temple era minsa¹. La Dra. Anna Isabel Serra en el seu article dedicat als problemes estructurals de la primitiva església romànica de Pira ens presenta una realitat molt habitual al llarg del segle XVIII en molts dels temples d'arreu de Catalunya. El mal estat constructiu i, en la majoria de casos, les reduïdes dimensions d'aquelles esglésies obligaren a la construcció d'un nou temple per tal d'adaptar-se al creixement poblacional que es va produir en la gran majoria de poblacions del Principat en aquesta època (*Podall, 2020*).

A partir de les visites pastorals dels segles XVIII i XIX la Dra. Serra analitza les principals deficiències que presentava l'església de Pira, localitzades sobretot a la volta i a les parets, ocasionades per la pluja i la humitat. Aquesta primera església, segons Antoni Palau i Dulcet, es trobava a la part més alta de la població².

L'antiga església

El 23 de juliol de 1772 durant la visita pastoral que feu l'arquebisbe Pere de Copons i de Copons a la parròquia de Pira s'advertí que la volta de l'església amaneçava ruina per la qual cosa manà «als dits regidors el que procuren luego reparar dita bòveda, com també

lo restant de la yglésia. Lo que encarregam al bon zel, devoció y cristiandat del poble per a que tots cooperen a esta important y necessària obra»³.

Una altra zona on es localitzaren greus afectacions provocades principalment per la humitat fou al paviment. En la visita pastoral de l'any 1762 es deia «ytem com visitan la presenta yglésia haijam trobat que la llosa de la sepultura devant del presbiteri se alsa més que lo paviment y que las rejolas alrededor de ella están descompostas. Manam que dins lo termini se componga de manera que estiga igual ab lo demás pis de la yglésia no executar-se est nostre mandato, prohibim al reverent rector que enterría algún diffunt»⁴. Uns anys més tard, el 1776, seguien havent-hi problemes, però aquest cop relacionats amb els enterraments que es realitzaven dins l'església. En aquest sentit es manà «que todos los que tuvieren derecho legitimo de sepultarse dentro de la yglesia en tierra firme, hagan construir una sepultura tombada para enterrarse en ella sus cadávares, a fin de que con los vasos no se descomponga el pavimento y se eviten otros inconvenientes»⁵.

El primer cop que es plantejà la necessitat de construir una nova església fou en la visita pastoral del 25 de maig de 1788 «havent reconegut la demesiada estrechés de la yglésia parroquial, encarregam, ab tot nostre afecte, se fasa més gran, o se contruesca nova en altre paratge més còmodo. Tractant aquest assumpto prompte y eficaçment ab lo ajuntament segons havem quedat de paraula»⁶.

Quatre anys més tard veient que no s'havia fet res per iniciar les obres del nou temple es buscà una solució temporal «deurà compondrer, ab la deguda decència, lo pis de la yglésia, mentres se dilata la sua major extensió, o la construcció de yglésia nova, que tant se necessita en aquest poble, y que esperabam de la sua pieta hauria ja emprès la obra, segons la voluntat que manifestaren los feligresos en la visita anterior, y no obstant experimentam, ab no poch sentiment, que no se ha fet res, ni se ha procurat, ab eficàcia, tal vegada per leves motius, que deurian despreciar-se per un fi tant sant y tant convenient. Encarregam, pues, novament la dita obra, y esperam que se empenrà, des de luego, ab calor y eficàcia fins a la sua conclusió»⁷.

L'informe del 4 de juliol de 1827 per preparar la visita pastoral de l'arquebisbe Antonio Fernando de Echanove y Zaldivar deia que «las paredes estan no muy buenas, se habrían compuesto y también se habria blanqueado la yglesia, pero como se trata de hacer una nueva yglesia no se ha hecho por esto. Los techos, que son de

bobeda, estan bien reparados y solado el pavimento, las ventanas que dan luz a dicha yglesia también compuestas, y se suspende por dicho motivo. El campanario es tal cual y tiene tres campanas corrientes»⁸. Encara passaren una bona colla d'anys abans no es bastís la nova església.

El nou temple

L'1 de gener de 1858 el rector de Pira, Mn. Josep Cosidó i Janer, natural de la vila de Valls, en una carta dirigida l'arquebisbe explicava les seves impressions sobre la trobada que havia mantingut amb l'alcalde, l'ajuntament i els principals hisendats del poble. En aquesta reunió, en que també assistí l'arquitecte provincial Francesc Barba Masip, el rector assenyala la necessitat i la urgència de construir un nou temple o reparar l'actual pel perill d'esfondrament d'aquest. La resposta del poble davant d'aquesta situació no fou la desitjada «parece que se ríe de todo, pues que está en tal indiferencia, que no solo no tienen ánimo para hacer una de nueva, pero ni aun siquiera han dado un paso para asegurar la que nos amenaza, sin embargo que mi parecer y también el del arquitecto es que están aguardando que haya alguna desgracia». Per revertir aquesta situació el rector proposava «hacerles temor y fuerza, esto es, de asegurar de un modo o otro el templo, pues que del contrario continuando en el estado actual en que subsiste, dicta mi consciencia, lo dirá el espresado arquitecto y qualquier otro que lo veyá, el que no se puede celebrar por cuanto llueve a la misma ara del altar mayor, ni tampoco el hacer función pública alguna, por el próximo peligro en que estamos espuestos de perder la vida, y por último el día que empieza a desplomarse, no solo se pierda el edificio del templo, sino que también tengo que lamentarme que se echará a perder parte de la casa rectoral, por el movimiento que ha hecho, por estar aneja a la misma yglesia»⁹.

Preveient que la qüestió trigaria a resoldrés es buscà una solució temporal mentre no es pogués portar a terme la construcció d'un nou temple. El 9 de gener de 1858 el governador eclesiàstic de l'arquebisbat de Tarragona en un escrit dirigit al governador civil de la província exposava la situació en que es trobava l'església de Pira i sol·licitava la cessió temporal, mentre s'executessin les obres del nou temple, d'un petit immoble que hi havia a la vila anomenada la casa del Delme, situada a la Carrerada. En el passat aquest edifici havia pertanyut a la comanda de l'ordre de Sant Joan de Jerusalem però en aquell moment, després de la seva desamortització, era propietat de

l'Estat. El 12 de gener l'Administració de Béns Nacionals aprovava a la cessió, i el dia 13 es comunicava la resolució al rector de Pira. Aquest després d'informar a l'ajuntament escrivia que «comunicada al ayuntamiento de este lugar, a merecido tampoco su atención que ni ocuparse han querido de ella. La ruina del templo en cuestión es inminente, es inevitable, por lo que es una necesidad el que se abandona este edificio»¹⁰.

El dia 21 el rector de Barberà de la Conca, Mn. Isidre Vallvé, que feia poc havia estat a Pira predicant, donava al governador eclesiàstic la seva opinió sobre l'estat en que es trobava el temple «el mal estado en que se halla aquella yglesia con su casa rectoral. Es tan inminente una próxima ruina que no sería extraño que de un momento a otro se desplomara aquel edificio» i segons el seu parer «es preciso que por providencia interina se traslade la reserva con los demás objetos destinados al culto a otro lugar conveniente en donde pueda celebrarse el sacrificio y los fieles puedan cumplir con el precepto»¹¹.

El dia 25 el governador eclesiàstic encomanava al rector que s'habilités, en el menor temps possible, la casa del Delme com a església interina. El 26 de febrer Mn. Josep Cosidó informava al vicari general que s'hi estava treballant¹².

Les obres sembla que anaven a bon ritme. El 31 de març el rector comunicava a l'arquebisbe que aquestes finalitzarien aquella mateixa setmana i sol·licitava l'autorització per beneir la nova església parroquial interina. El 3 d'abril fou concedit el permís i el dia 18 era beneïda amb l'assistència del vicari d'Ollers Mn. Pau Bergadà Aiguadé¹³.

L'abadia annexada a l'església també corria el perill d'esfondrar-se si el temple cedia. Així doncs, calia trobar una nova residència al rector, propera a l'església interina. L'11 de maig l'arquebisbe rebia la proposta de Mn. Cosidó de traslladar-se a una cambra de la casa del Delme, que amb una mínima inversió es podria habilitar per a viure-hi. Tres dies després l'ajuntament rebia una carta del secretari de cambra i govern de l'arquebisbat on se'ls ordenava la reforma d'una estança de la casa del Delme per convertir-la en residència del rector¹⁴.

El 7 de juny Mn. Cosidó informava a l'arquebisbe que havia passat gairebé un mes i no s'havia fet cap pas en relació al seu allotjament «si bien es verdad que llamaron algunos sujetos del pueblo en la casa consistorial, comunicándoles todo cuanto les decia V.E.I. resulte de todo eso, que parte del ayuntamiento y quasi toda la parte de los sujetos así llamados, atendieron vuestras ordenes, pero otra parte del ayuntamiento y pocos de los otros sujetos, todo lo contrario, sino que fuertes y más fuertes que no lo querrían hacer, y hasta llegar a

tal descaro de algunos, diciendo que lo paga el Sr. arzobispo, que arzobispo ni arzobispo, que no lo haran sino con la punta de la bayoneta. Bien que el pueblo no querría eso, y no tiene culpa, y no lo aprueba, pero que importa son estos dos, y esos dos el pueblo los escucha, y así nada se hace. No es que yo les haya dado causa ni motivo alguno, pues que en diez años que soy párroco de ese pueblo he procurado cumplir con mis obligaciones, y con mi prudencia he corrido bien siempre con mis feligreses, y a pesar de eso esa es la paga que da el mundo». Davant aquesta situació demanava ajuda a l'arquebisbe. El dia 9 el prelat enviava una carta al governador civil de la província on li exposava la situació i alhora demanava la seva mediació. Finalment, l'estança fou habilitada i el rector va poder abandonar l'abadia¹⁵.

Solucionada la qüestió de l'allotjament tocava centrar els esforços i recursos en bastir el nou temple parroquial. L'encarregat del projecte fou l'arquitecte provincial Francesc Barba Masip. Per un plànol que es conserva de l'any 1858 sabem que projectà una església amb una nau central i una nau lateral al costat de l'evangeli, les dues esbiaixades a la part de la capçalera. Finalment, el projecte que s'executà no fou aquest¹⁶.

Malgrat que la intenció del rector era començar les obres el més aviat possible la manca de fons i les desavinences amb l'ajuntament diferiren el seu inici. El 4 d'abril de 1859 el rector escrivia a l'arquebisbe exposant la situació: «si bien es verdad que el pueblo de Pira, hasta el presente no se ha movido para emprender la obra de la nueva yglesia de que se trata, no ha sido diré por falta de voluntad y zelo por la religión, sinó que sin duda más bien ha sido el motivo, de la escasez en que se encuentra el pueblo, para emprender por si solo una obra de tanto interes, esperando y más esperando si el gobierno de S.M. protegerá con sus recursos la espresada obra». No obstant, el 2 d'abril es reuniren l'alcalde, l'ajuntament i els hisendats de la vila per veure com podien organitzar-se per endegar l'obra¹⁷.

Mentrestant, l'expedient presentat a Madrid seguia el seu curs. El 30 d'abril sol·licitaven a l'arquitecte informació complementària. Volien saber si era del tot necessària la construcció d'un nou edifici o si per contra hi havia possibilitats de restuarar l'església vella. A més, afegien que en el supòsit d'haver-se de bastir una nova església aquesta només tingués una nau central, sense capelles laterals, i l'abadia, amb la idea d'abaratir costos. El 6 de maig es comunicava al ministeri de Gràcia i Justícia que no hi havia cap altra solució que aixecar un temple nou¹⁸.

El 14 de juny en una sessió extraordinària el ple de l'ajuntament acordà aplicar un quinzè a tots els contribuents de la vila per tal de recaptar els fons necessaris per costejar l'obra. La resolució establia que s'havia de pagar un part de cada quinze dels fruits que fossin recol·lectats a la vila, excepte l'oli que tributaria mig quart per peu, i les mongetes res. Per altra banda, els habitants de Pira que tinguessin terres fora del terme havien de pagar una part de cada trenta dels fruits que en elles s'hi conreassin. En el cas que un individu intentés defraudar a l'hora de pagar se'l multaria havent de pagar el doble¹⁹. La mesura no va ser ben rebuda per tothom i alguns veïns feren tot el possible per no pagar.

El 6 de desembre el plebà i arxiprest Mn. Jaume Mercadé es va reunir amb l'alcalde de Pira, l'ajuntament, els hisendats i el rector, per tal de resoldre diverses qüestions. La primera fou l'elecció d'on s'havia d'ubicar el nou temple. Sobre la taula hi havia diverses propostes; a la plaça del Forn, en un terreny de la casa Amill o bé en un de Ramon Castellet. Aquesta qüestió semblava resolta amb cessió gratuïta del solar situat davant mateix de parròquia interina, però com veurem més endavant s'hagué de canviar l'emplaçament perquè el propietari es feu enrere. L'altre punt fou el cobrament del quinzé. Com s'ha dit alguns veïns es resistiren a pagar però, finalment, es va convenir que tothom contribuiria. Per últim, es va acordar que les obres s'iniciarien un cop fos aprovat l'expedient a Madrid. Malgrat que la reunió havia acabat satisfactòriament el plebà no les tenia totes «me despedí de ellos algo satisfecho pero no sin temor de que algun díscolo que no falta allí vuelva a entorpecer o entibiar los buenos deseos de la mayoría del pueblo»²⁰.

La necessitat de construir el nou temple cada cop era més necessària. A finals d'any les condicions de la casa del Delme habilitada com a parròquia interina no eren les millors «los últimos vendabales y copiosas lluvías han trabajado y reducido al almacén que sirve de templo a un extremo el más deplorable y mi espíritu sufre lo que no es decible al considerar el sitio tan ruinoso, indecente y reducido donde se congregant los fieles y donde tengo a su Divina Majestad»²¹.

Les obres semblaven condemnades al fracàs. El 12 de juny de 1860 el rector en una nova carta l'arquebisbe descrivia la situació esperpèntica que s'havia viscut el dia 9. En aquesta data el notari de Montblanc s'havia presentat al poble «con el objetivo de hacer la escritura del derecho de frutos, que tiene puesto el pueblo, pero que resultó de todo eso, ah! No otra cosa sinó questiones y más

questiones entre ellos, y a más el dueño de la tierra que había cedido para la yglesia se retracto, esto es, que no queria estar en nada, y así el notario se marchó en Montblanch sin hacerse la escritura». A més a més, reclamaven a Mn. Josep Cosidó, que a banda dels 200 rals que s'havia compromés a donar cada any, també pagués per tot el que rebia per drets d'estola. L'opinió del rector era que «buscando no más que pretestos y pasar tiempo, con el fin perverso, a que no se haga el templo del Señor, por lo poco que les interesa las cosas de la religión. Por lo tanto Excmo. Sr. sensible cosa sería esta, el que dejase pasar por alto, esa cosecha tan buena que hay, que no dudo que se recogerían unas doscientas cuarteras de grano, y así pues quedando aun tiempo para eso, por lo mismo lo comunico a V.E.Y. esperando de que se haga lo más prompto dicha escritura (...) Según veo el proceder de algunos del pueblo Excmo. Sr. juzgo prudentemente, que conviene necesariamente, de que se les trata con todo rigor, que del contrario, sinó se hace así, jamas haran la yglesia (...)»²². Per tal de reconduir novament la situació s'encarregà al plebà reunir-se amb totes les parts per trobar solucions a les diverses qüestions.

Per altra banda, el 25 d'agost governador civil de la província sol·licitava a l'arquebisbe tota la informació sobre l'expedient de construcció del nou temple. Més concretament volia saber si en aquest hi constava la cessió d'una quinzena part dels fruits que s'havia acordat per l'ajuntament de Pira. El dia 31 es responia que el pressupost de l'obra era de 200 mil reals, dels quals l'Estat aportaria 80 mil, i els 120 restants havien d'aconseguir-se per mitjà del quinzé, en cas contrari no es podrien iniciar les obres²³.

El 2 de setembre l'alcalde, amb el suport de l'ajuntament i la conformitat del rector, demanava a l'arquebisbe poder iniciar la construcció de la nova església «de la cual hay una necesidad extrema, y el pueblo esta dispuesto a hacer todo clase de sacrificios para remediarla». Però, les obres no podien iniciar-se sense el visiti-plau de l'Estat, per aquest motiu el dia 5 el prelat dirigia una nova missiva al ministre de Gràcia i Justícia sol·licitant-ne l'aprovació²⁴.

Finalment, la bona notícia arribà. El 29 de desembre el ministeri comunicava que el govern de la reina Isabel II havia aprovat la construcció del nou temple i l'abadia, i la concessió d'un ajut de 80 mil reals²⁵.

El 15 de febrer de 1861 el rector en una comunicació amb el Dr. Joan Domingo Calbó, canonge i secretari de Cambra i Govern, informava que les obres pròpiament de l'església encara no s'havien

iniciat, únicament s'havia pogut obrar el pont sobre el barranc anomenat del Torrentil que permetia un accés directe des del poble al terreny on s'havia d'edificar el temple. Tanmateix, Mn. Cosidó alertava de la indiferència del poble «si bien es verdad que se ha hecho el puente, que se ha satisfecho al dueño del terreno la cantidad que ha pedido, y más que se ha señalado el lugar por el arquitecto, tomando las medidas convenientes, con todo eso, se puede decir, que poco importa, por cuanto aun no han hecho la escritura, y lo peor es que ni aun dispuestos los veo para nada, permaneciendo en un estado del todo indiferente, a una obra tan necesaria. Lo que hacen eso, si (por desgracia) que si se reunen en junta, en lugar de dar algun paso por dar principio a la nueva yglesia, sucede todo lo contrario, puesto que se quedan de la misma manera, convirtiendo aquella reunión con maltratarse unos con otros de palabra, llegando a no entenderse unos a otros. Por lo tanto, siendo así, viendo que por parte de cuatro años estamos tan infelizmente, en un lugar indigno de habitar la presencia real del verdadero Dios, y que no obstante eso, estoy palpando a algunos de ellos que viven los más tranquilos en tan triste situación, esto es, permaneciendo con poco o más bien diré, ningun zelo por la gloria de Dios y de la religión. (...) Ahora mismo no tienen excusa, esta aprobado el espediente, señalado el lugar, y así pues jamás saldriamos de esta yglesia, sino se les hacia temor». El dia 30 s'instava novament a l'ajuntament a donar inici a les obres²⁶.

Una de les causes per les quals s'endarrerí l'inici a les obres fou el canvi d'ubicació provocat per la renúncia del propietari del terreny escollit a cedir-lo. El 30 d'octubre de 1861 davant del notari de Montblanc Josep Maria Gassol i de Ortiz l'ajuntament adquiria pel preu de 6.400 reals un solar de terra campa de mig jornal d'extensió situat fora del poble, a la partida de Miralpeix, propietat de Ramon Castellet Martí, dit el *Puvill*, natural de Picamoixons i veí de la vila de Pira. Segons estableixen els pactes continguts en l'escriptura el terreny havia de servir per a tots els veïns, a excepció de Josep Canela, Joaquim Poblet, Francesc Farré i Joan Cantó, que no havien contribuït econòmicament a l'obra. En dit terreny s'havia d'edificar la nova església i l'abadia amb un corral. Així mateix, en cas de no utilitzar-se tot el solar, la comissió encarregada de tirar endavant el projecte, formada per Josep Amill, Joan Capdevila i Josep Amorós, podria vendre la porció no edificada amb la finalitat d'aconseguir més recursos per l'obra. Per altra banda, al venedor se li oferia l'opció de construir, a costa seva, i en el termini d'un any, un altar a la segona capella de les dues projectades, a més de cedir-li la imatge de sant

Antoni, el retaule i la llàntia que hi havia a l'altar del mateix sant a l'església interina²⁷.

Un cop adquirit el terreny només era qüestió de temps l'inici de les obres. El dia de sant Josep de 1862 a les tres de la tarda fou beneïda i col·locada la primera pedra del nou temple pel rector, Mn. Josep Cosidó, justament on s'emplaçaria l'altra major. A l'acte assistiren l'alcalde, l'ajuntament i un gran nombre de fidels del poble i d'altres procedents de les poblacions veïnes. El rector de Pira estigué acompanyat per Mn. Francesc d'A. Torra, rector de la Guàrdia dels Prats, els vicaris de Sarra i Ollers, Mn. Maties Blavi, beneficiat de Montblanc, Mn. Isidre Vallvé, rector de Barberà de la Conca, qui predicà²⁸.

La direcció de l'obra anà a càrrec de de l'arquitecte provincial, Francesc Barba Masip, i de l'execució s'encarregà al constructor de Montblanc Anton Miró.

El 30 de gener de 1863 el rector responent a una circular enviada des de la cúria tarragonina informava que el nou temple tindria, des dels fonaments uns 20 pams d'alçada, i preveia que s'enllestiria en dos anys²⁹.

En la sessió extraordinària celebrada a l'ajuntament el 12 de desembre de 1863 s'elegiren els comissionats Joan Poblet i Magí Amorós amb l'objectiu de vetllar per la bona administració i construcció del nou temple³⁰.

El 9 de febrer de 1864 tenim novament notícies de com s'anava desenvolupant l'obra «la fachada de esta nueva yglesia parroquial, tiene diez metros y ochenta centímetros de elevación, a medida de poner la cornisa principal. Las restantes paredes de toda la yglesia esta a diez metros de elevación. Las ocho pilastras del centro de la yglesia, tienen siete metros y cincuenta centímetros de elevación, a medida de asentar los arcos de las capillas. El sentido en que esta el pueblo y director de la obra el señor Antonio Miró, es, que si se puede alcanzar el dinero que se pretende, quedará enteramente concluida entre dos años esta nueva yglesia parroquial»³¹.

Al cap de dos anys d'haver-se iniciat la construcció del temple la inversió pujava a 160.629 rals, quan en el seu moment l'obra s'havia pressupost per 157.690 rals, aquest sobrecost provocà un dèficit de 2.939 rals. La pedra escollida fou substituïda per una altra de major qualitat i un cost més elevat, les nombroses obres públiques a la província encariren els materials i jornals, la compra del terreny que el projecte inicial no contemplava, la construcció d'un pont de manposteria i maó sobre el torrent anomenat Torrentill de 5,80 m d'ample, 9 m

d'alçada i 32 m de llargada amb un cost de 22 mil rals, les obres d'arrencament de la casa del Delme per habilitar-la com a parròquia interina i l'allotjament del rector que costà 9 mil rals, i els 1.500 rals que costà l'adequació del terreny³².

Davant la impossibilitat de prosseguir els treballs per la manca de recursos el 24 de juny el rector, l'alcalde i l'ajuntament enviaren al vicari capitular i governador eclesiàstic un escrit on sol·licitaven nous fons per finalitzar l'obra. Tanmateix, les obres es trobaven «en un estado bastante satisfactorio, pues se ha concluido ya la cornisa de silleria, así como todos los arcos, la fachada sube a igual altura, y las demás paredes a la de doce metros»³³.

El 4 de juliol la Junta de Reparació de Temples de l'arquebisbat va encomanar a l'arquitecte Francesc Barba, el reconeixement de les obres fins llavors realitzades, i l'elaboració d'un nou pressupost per acabar-les. El 21 de juliol l'arquitecte rebia del dipositari de la junta la quantitat de 10 mil reals pels honoraris de formació dels plànols i direcció de les obres³⁴.

El 14 de febrer de 1865 Mn. Josep Cosidó notificava a la Junta de Reparació de Temples que l'església es trobava ja tota coberta i que en un any estaria finalitzada³⁵.

Finalment, tot i que encara faltava enrajolar el terra, el 21 de juliol una comitiva formada per l'alcalde, l'ajuntament i diversos veïns del poble, juntament amb el rector, es reuniren al palau arquebisbal amb el governador eclesiàstic «con el objeto de que se les permitiese la licencia para bendicir la nueva yglesia parroquial. Tanto el reverendo rector como dicho gobernador eclesiástico encontrabamos dificultad el que se pasase a bendecir dicha yglesia, cuales motivos eran porque aun no se hallaba concluida la yglesia, y también por temores que una vez bendecida, no dejaren parar lo que faltare. Però como dicha comisión se espresó con tanta energia delante del espresado Sr. gobernador eclesiástico, diciendo que sinó les diese este gusto, veían que el pueblo lo tomaria a mal que sería però, esto es que lo dejarían córrer todo, y que al contrario bendiciendole todo iria bien no parando hasta concluida la cosa, les cedió su pretensión esto es, autorizando al Rdo. rector para que pasase hacer dicha bendición como efectivamente efectuó en el día cinco de agosto de dicho año»³⁶. El 26 de juliol rebia l'autorització per beneir el nou temple segons la forma prescrita al ritual romà, amb la condició d'acabar les obres amb posterioritat³⁷.

El 5 d'agost tingué lloc la benedicció de la nova església. La cerimònia s'inicià a les vuit del matí després de celebrar per última

vegada la missa a l'església interina es dirigiren en processó a la nova església parroquial. A l'acte assistiren l'alcalde Joan Capdevila Bonet, els regidors de l'ajuntament, Mn. Francesc d'A. Torra, rector de la Guàrdia dels Prats, Mn. Pere Joan Mur, regent de Barberà de la Conca, Mn. Ramon Roca Civit, vicari d'Ollers, Mn. Josep Poblet Compte, natural de la vila i regent de Conesa, i Mn. Josep Rodon, juntament amb músics de la vila de Valls. Un cop arribats al nou temple es procedí a la seva benedicció i, acte seguit es celebrà per primer cop la missa a la nova església.

A la tarda, sortiren tots novament de l'església interina en processó traslladant la custòdia a la nova església amb grans mostres d'alegria, trets a l'aire, balls, noies vestides de blanc, gralles i música. Un cop dins la «Divina Majestad» fou col·locada sobre l'altar major i es cantaren les vespres. Finalitzades aquestes, des del púlpit Mn. Esteve Figueres, capellà de la presó de Tarragona, feu el sermó. Al vespre els habitants de Pira i altra gent de les poblacions veïnes es dirigiren a la nova església, acompanyats de les autoritats, amb música, gralles i es cantaren amb l'orquestra les completes per ser la vigília del patró sant Salvador.

L'endemà, dia de la Transfiguració i festa major del poble es celebrà pel rector un solemne ofici i a la tarda es cantaren les vespres. Finalment, el dia 7 es cantà un solemne ofici de Rèquiem i es va cloure amb una absolta general, cantada amb la música de Valls³⁸.

L'alegria durà ben poc. Els temors del rector es confirmaren i la promesa que els veïns havien fet d'acabar l'església un cop estigués beneïda s'esbaï. A més a més, s'afegir la negativa d'una part del poble a construir la nova abadia.

El 15 de juliol de 1866 el rector escrivia a l'arquebisbe lamentant-se que encara no s'havia acabat del tot les obres del nou temple i encara menys havien començat les de la nova abadia. Com en anteriors ocasions, es confià al plebà de Montblanc la mediació entre les dues parts per tal de trobar una solució satisfactòria al conflicte. L'1 d'agost Josep Casas i Palau, secretari de Cambra i Govern, li encomanava aquesta tasca a Mn. Jaume Mercadé, plebà, però aquest contestà el dia 22 que a conseqüència de la seva delicada salut no havia pogut fer les gestiones personalment. En el seu nom havia encarregat al mestre d'obres, «activar y renovar el compromiso de la recolección de los frutos y de su producto continuar lo que falta en la yglesia y empezar la obra de la casa rectoral», la qual cosa sembla que els veïns accediren, però «si bien con bastante

repugnància de parte de algunos»³⁹.

L'alcalde i l'ajuntament omittiren els diversos requeriments que des de Tarragona els feren arribar en relació a la construcció de la nova abadia i l'acabament de les obres del nou temple. El 14 de setembre de 1867 Mn. Josep Cosidó escrivia novament a l'arquebisbe demanant una solució «por lo cuanto a la perteneciente a la yglesia aun le falta el enladrillado del piso, cosa tan indecorosa para un templo y casa de Dios, y a más de esto, forzosamente debe recomponerse una parte de la yglesia, que del contrario sinó lo hacen, todos vemos y en particular el Sr. Antonio Miró de Montblanch, maestro de obras, se teme un inminente peligro en la nueva yglesia. Y por lo tocante a la casa rectoral es indispensable quanto antes la construcción de ella»⁴⁰.

El prelat visità el nou temple el 24 d'agost durant la visita pastoral que realitzà a la parròquia de Pira. En aquell moment l'església comptava amb set altars baix les advocacions de la Mare de Déu del Roser, sant Sebastià, sant Antoni de Pàdua, les Ànimes del Purgatori, sant Josep, sant Esteve protomàrtir i la capella del Santíssim Sagrament, tots amb les seves ares i parament litúrgic corresponent. Durant la visita manà a la junta d'obres que en el termini de dos mesos li presentessin l'estat dels comptes de les obres per saber exactament en què s'havien esmerçat els recursos⁴¹. Tres anys més tard, el 27 de juny de 1871, el rector es lamentava al vicari general que l'encàrrec no s'havia complert⁴².

El 5 de gener de 1877 s'informava a la Junta de Reparació de Temples que s'havia enrajolat el terra de l'església gràcies a la col·laboració econòmica de diversos veïns, però que «por falta de recursos y poca voluntad, digo que hay mucho que hacer, por no tener aun campanario, altar mayor, y otras muchas cosas, convenientes y utiles para la total conclusión del tal grandioso templo»⁴³.

El 19 de maig en la visita pastoral de l'arquebisbe Constantí Bonet i Zanuy s'alabava la construcció del nou temple però al mateix temps alertava dels primers danys a la teulada «no hemos complacido en el Señor al encontrar nueva la espaciosa yglesia, edificada en estos últimos años, a espensas de estos vecinos, a quienes encarecemos la necesidad que hay de recomponer el tejado para evitar lamentables desperfectes en tiempos de lluvia, pues por las señales que hemos observado en las paredes, penetra el agua en el interior del templo»⁴⁴. I en la visita del 8 de juny de 1881 es manava «que tan pronto como sea posible se blanquee la yglesia y se tapen las grietas, y se ponga barandilla en el presbiterio»⁴⁵.

Les obres a l'església s'anaren succeint. El 12 de gener de 1898 l'escultor Josep Baptista Dalmau de Valls reclamava al rector de Pira Mn. Josep Socias el pagament dels treballs realitzats per a l'església. El 17 de novembre de 1895 se li havia encarregat la realització de dos àngels, quatre columnes i un medalló a mig relleu, a més d'uns guarniments per a les grades de l'altar major. El 17 d'abril de 1896 lliurà els àngels i la resta de peces el 3 de maig. El rector no havia abonat els treballs per no estar d'acord amb el preu final. Gràcies a la gestió de Mn. Fabregàs, l'escultor va rebaixar el cost dels dos àngels, passant dels 170 pts inicials a 140 pts., però a la resta de peces no aplicà cap tipus de descompte. Per altra banda, els guarniments per a les grades de l'altar major no eren proporcionats amb aquestes per la qual no s'havien col·locat i estaven guardats. Tanmateix, per tal d'acabar amb el litigi el rector estava conforme en pagar els treballs realitzats però aquests havien de ser peritats per dos persones expertes, escollides, una per cada part, perquè establissin el preu a pagar⁴⁶.

L'1 de gener de 1901, en motiu de la commemoració de l'any Sant, fou col·locada a la paret, entrant a mà dreta, una llosa de marmol amb la inscripció «Jesus-Christus-Deus-homo-vivit-regnat-imperat-Anno-MCMI». Besant-la una vegada al dia i resant un Pare Nostre es guanyaven 200 dies d'indulgències⁴⁷.

El 10 de juliol de 1907 es presentà a la parròquia Joan Martí Dehera, amb el propòsit de complir el llegat testamentari del seu difunt pare Joan Martí Balsells, director que fou del Banc de Canàries. Amb aquests diners es realitzaren diverses millores a l'interior del temple. S'arreglarien les tres naus des del creuer fins a l'extrem de l'església, es pintaren i dauraren l'altar de sant Sebastià i l'altar major, on es col·locà un núvol al peu de sant Salvador, s'instal·laren unes reixes de ferro a l'altar del Santíssim i al baptisteri, es pintà tota l'església a excepció de la sagristia, i es donà tres capes de blanc d'Espanya als altars de la Sagrada Família, Sant Isidre, Sant Esteve, la Mare de Déu del Roser i es pintà la llitera de l'Assumpció. Per últim, el fill del difunt demanà que en nom de la seva família la casa de Serafí de Piroya s'encarregués de tenir cura de l'altar de sant Sebastià. Petició que fou acceptada pel rector. Per perpetuar el gest envers la parròquia de Joan Martí Balsells es va escriure el seu nom a un dels costats de la taula de l'altar de sant Sebastià⁴⁸.

El 1914 amb els fons de la confraria de les Filles de Maria i l'aportació de diverses persones del poble fou pintat i daurat el seu altar. L'any següent l'aportació de diversos fidels permeté la

renovació de la imatge de la Mare de Déu dels Dolors, així com, l'adquisició d'un vestit de seda, un mantell de vellut i una corona⁴⁹.

Durant el rectorat de Mn. Josep Vilà es realitzaren diverses intervencions, tant al temple com a l'abadia. A la capella del Santíssim es va substituir la teulada, es va col·locar un paviment de mosaic i es va enriquir la seva ornamentació. Al mateix temps, s'adquirí la imatge del Sagrat Cor de Jesús, daurant-se l'altar igual que els de la Mare de Déu del Roser, Sant Isidre i de la Sagrada Família. El cost de totes aquestes millores fou de 3.651 pts., de les quals 250 foren aportades per l'arquebisbe, i les restants pel rector i per diversos fidels a través d'una subscripció voluntària. A l'abadia s'enrajolà l'habitació del rector, es reformà la cuina, s'arreglà la teulada i es feu un lavabo a la planta baixa. En aquest cas el cost fou d'unes 300 pts. que anaren íntegrament a càrrec del rector⁵⁰.

Segons l'inventari de l'any 1924 el temple en creu llatina tenia una llargada de 33 m. i una amplada de 21 m. amb tres naus i una cúpula. En aquell moment l'església llindava a orient amb la plaça, a ponent amb la casa i el pati de Pau Vilà, al nord amb el carrer de Castellet, i al migdia amb la plaça i l'abadia. A l'interior al costat de l'epístola hi havia el baptisteri, l'altar del Sagrat Cor de Jesús, l'altar de la Mare de Déu del Roser, ambdós construïts el 1897 i daurats el 1923 per Venanci Bonet de Reus, l'altar de sant Antoni, construït el 1883, sense daurar, l'altar de la Puríssima daurat per Pere Domènech de Reus el 1914 i la sagristia. Al costat de l'evangeli, en primer terme hi havia l'escala per accedir al campanar, i després l'altar de sant Isidre, l'altar de la Sagrada Família ambdós construïts també el 1897 i daurats per Venanci Bonet, el primer l'any 1923 i el segon el 1924, l'altar de Sant Sebastià, daurat el 1907 per Pere Domènech, i per últim la capella del Santíssim amb l'altar daurat el 1896 per Pere Ribas de Vic. Finalment al presbiteri l'altar major dedicat a sant Salvador⁵¹.

Des de mitjans de l'any 1924 fins el 1930 el nou rector, Mn. Aleix Miquel, realitzà noves obres i millores al temple. S'instal·là l'electricitat amb un comptador, es col·locaren dos piques de marbre, s'adquirí un armori i catorze bancs amb dos reclinatoris grans. Les Filles de Maria adquiriren un estandard, un armari i dues vidrieres grans pels laterals. A la capella del Santíssim es restaurà el sagrari i el conopeu, es pintaren les parets i les vidrieres de colors, es feu arribar l'electricitat i també es col·locaren unes portes de ferro i fusta. I a la sagristia es pintaren les parets, es feu un lavabo, una vidriera, uns armaris per guardar-hi la roba i s'arranjà la teulada⁵².

L'obra més important d'aquest època fou la construcció del campanar. La necessitat d'optimitzar els pocs recursos dels que es disposaven per construir la nova església feu que s'optés per acabar el cos de l'edifici, deixant per més endavant el bastiment del campanar. L'1 de maig de 1929 l'arquitecte Francesc Monravà Solé presentava un pressupost aproximat del que costaria fer el campanar. Segons els seus càlculs el cost de l'obra seria d'uns⁵³.

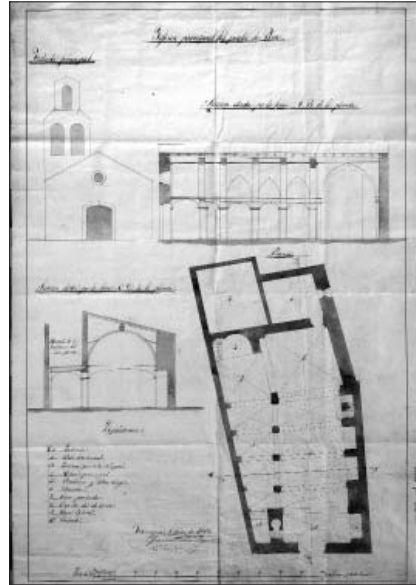
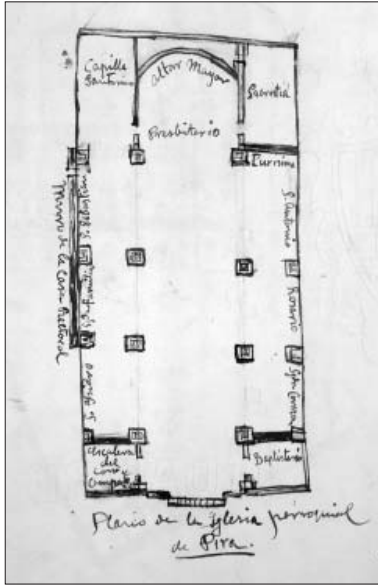
El 27 de gener de 1930 es signava el contracte per a la conclusió de l'obra del campanar entre el rector, Mn. Aleix Miquel Rosell, i el contractista d'obres, Josep Solé Folch, de Montblanc. En aquest document s'establien les actuacions que s'havien de dur a terme, els materials que s'havien d'utilitzar i el termini d'execució de l'obra. L'import que s'havia d'abonar al contractista pels treballs. El contracte establia que s'havien de pagar 14.750 pts. en quatre terminis. El primer de 4.500 pts a l'arribar a l'alçada dels arcs dels finestrals que havien d'allotjar les campanes. El segon també 4.500 ptes al finalitzar la construcció de l'ampit del terrat. El tercer de 4.000 ptes quan l'obra fos acabada i el darrer termini de 1.750 ptes als tres mesos de la finalització⁵⁴.

La pedra picada procedent de Vinaixa i la Floresta, així com la resta d'eines, foren traslladades, a principis d'abril, per un grup de veïns que s'havien ofert a realitzar aquesta tasca amb el seu propi carro⁵⁵. El 2 d'abril començaven la construcció del campanar sota la direcció i supervisió de l'arquitecte diocesà Francesc Monravà. El constructor Josep Solé de Montblanc fou l'encarregat de fer l'obra⁵⁶.

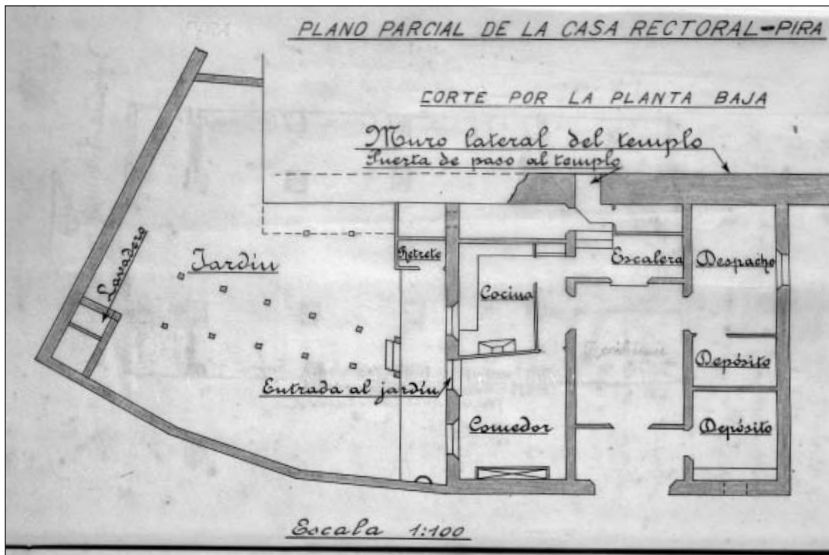
El 8 de maig el consistori acordà fer una derrama entre tots els veïns del poble per recaptar els diners necessaris. En un primer moment es va pensar en 7.000 ptes, per fer front a les despeses del nou campanar i la instal·lació del rellotge.⁵⁷ Després de diverses sessions debatent sobre l'import que havien de pagar cada veí en la sessió del 6 de juliol s'informà a cada veí de l'import que havien de pagar en aquest primer plaç amb l'objectiu de recaptar 5.000 ptes⁵⁸. El 22 d'agost s'informava al ple que les obres del campanar es trobaven molt avançades i que per tant es podia passar a cobrar⁵⁹.

El 6 de desembre s'acabà la construcció del campanar amb un cost final de 17.628 pts. Entre les persones que contribuïren a l'obra hi havia el cardenal Vidal i Barraquer que donà 400 ptes, l'ajuntament que aportà 4.015 ptes, el ministeri de Gràcia i Justícia amb 2.490 pts, el canonge de Tarragona Jaume Sabaté amb 50 ptes, i un nombrós grup de particulars, en la gran majoria de fora de la vila, però segurament amb algun tipus de lligam familiar amb el

Plànol de l'església parroquial de Pira (AHAT)

Plànol de la rectoria de Pira (AHAT)

poble. Per ordre d'aportació foren Dolors viuda de Capdevila 7.388 ptes, Maria viuda de Pellissó 625 ptes, Josep Tous des de l'Havana 500 ptes, Joan i Rafel Martí, banquers, 400 pts, Francesc Amill 150 ptes, Adelaida viuda d'Amill 125 ptes, Joan Sanahuja 100 ptes, Rafel Capdevila 100 ptes, Carles Capdevila de Barcelona 100 ptes, Joan Badia de Bèlgica 100 ptes, Joan Bonastre de Passanant 100 ptes, Alfred Rañé de Sans 100 ptes, Anton i Gaietà Amorós 100 ptes, un rellotger des de Sevilla 100 ptes, Ignasi Capdevila de Barcelona 50 ptes, Joan Ferré 50 ptes, Anton Serro de Montblanc 50 ptes, Joan Poblet, banquer, 50 ptes, Josep Montseny de Blancafort 40 ptes, Ramon i Rafel Amorós de Barcelona 30 pts, Carles Capdevila de Barcelona 30 ptes, Francesc Ferran de Viladecans 25 ptes, Josep Civit de Barcelona 25 ptes, Josep Civit de Reus 25 ptes, Ramon Farran de Valls 25 ptes, Teresa Moncosí de l'Hospitalet 20 ptes i Ramon Civit de Barcelona 15 ptes. A banda, 250 ptes. del rèdit de les quantitats dipositades al banc⁶⁰.

Per tal d'enllumenar el rellotge quan era fosc el ple va proposar el 18 de desembre col·locar una llum a la volta del campanar⁶¹. En la sessió de l'1 de gener de 1931, en que va assistir el rector, es va acordar fer la instal·lació i al mateix temps l'ajuntament es va comprometre a pagar anualment a la parròquia 30 ptes per compensar la despesa de llum. També s'acordà que els costos de fer arribar l'electricitat fins al campanar seria repartida a parts iguals, entre la parròquia i l'ajuntament⁶².

El 20 de gener de 1931 festa del copatró sant Sebastià després de la processó fou beneït solemnement el campanar⁶³.

La nova abadia

La construcció de la nova abadia generà un gran controvèrsia, entre el poble i el rector «y este asunto que se tuvo que tratar fue una guerra más encarnizada que la nueva yglesia. Decimoslo de una vez y sin rodeos! Teniase que construir, después de la yglesia. Ah! Dios mio! Una nueva casa rectoral! Que es lo que digo! Una nueva casa rectoral: Ah! Que es lo que dice el reverendo rector responde quasi todo el pueblo... eso no! No estamos por nueva casa rectoral!». Segons Mn. Cosidó els que s'oposaren més fermament a la construcció de la nova abadia foren principalment els hisendats del poble, els Poblet, els Castellet de Picamoixons, els Roset, juntament amb altres de la vila. Per altra banda, un altre grup de veïns col·laboraren amb el rector, en la mesura de les seves possibilitats, i aconseguiren gairebé

aixecar l'abadia fins a cobrir-la. Però, en aquest punt les obres es paralitzaren⁶⁴.

El 15 de juliol de 1866 Mn. Cosidó reclamava «que hagan la nueva casa rectoral a lo más pronto que puedan, que obligados estan a ello, por habernos dado el gobierno de S. M. los ochenta mil reales para la yglesia y casa rectoral. Y si acaso por el presente no puedan hacerle, a lo menos hasta que sea hecha, pido que cuanto antes pueda trasladarme otra vez a la rectoria pròpia del cura párroco. Dicha rectoria antigua hoy día sirva tan solo de esenanza en las horas que estan los niños en la escuela, por habitar el maestro en la casa de sus padres, y no obstante de no servir de habitación a dicho maestro, hay alguno a que se opone el que yo pase en dicha rectoría, no dando otra razon sinó porque me marchaba»⁶⁵.

El 14 de setembre de 1867 Mn. Josep Cosidó escrivia novament a l'arquebisbe sobre la qüestió de l'allotjament «que en atención que tiempo atras me dirigia a V.E.Y manifestándole tanto por escrito como de palabra el estado tan misero e indecente como se halla hoy día la habitación del cura párroco, notificándole al mismo tiempo la necesidad que tenian de hacerle una de nueva, cual local esta pagado, satisfecho y preparado para el efecto, y a más decía que viendo el pueblo tan frío el hacerle nueva en aquel entonces, a lo menos se me permitiese interinamente pasar a la antigua hasta que estuviese hecha la nueva, cosa que en la actualidad no hay caso para ello, por razón que en dicha casa antigua rectoral, servía de enseñanza de primeras letras, y pasando de visita el Sr. ynspector, mandó cerrar las escuelas por amenaza de ruina»⁶⁶. L'alcalde i l'ajuntament omitiren els requeriments que des de l'arquebisbat els feren arribar en relació a la construcció de la nova abadia.

A la visita pastoral del 24 d'agost de 1868 es manà «la preferència en la contrucción de la casa del párroco a la del campanario, sin permitir se pusiese piedra alguna en este, mientras no este concluida la casa del párroco»⁶⁷. Passaven els anys i res es feia al respecte.

Desesperat el 4 de juliol de 1872 Mn. Josep Cosidó insistia novament en la necessitat de continuar les obres de l'abadia⁶⁸. El 18 de juliol el governador eclesiàstic comminà a l'ajuntament a iniciar les obres en un termini de quinze dies, sinó deixaria la vila sense rector⁶⁹. Passat el termini i no havent-se iniciat les obres, el 2 d'agost els concedí vuit dies més de gràcia⁷⁰.

Aquest cop l'ajuntament si que respongué. El 12 d'agost l'alcalde informava al governador eclesiàstic que el dia 3 s'havia reunit el poble per buscar una solució al problema. Segons l'escrit el desig

de la vila era el de fer la nova abadia però la manca de recursos havia paralitzat l'obra. Alguns del veïns reunits suggeriren fer «una prestación personal voluntària para transporte de los materiales y peones de albañil»⁷¹ però com faltava bona part del poble no es va aprovar la proposta. Aquesta en tot cas havia de ser acceptada per tot el poble en una altra reunió. Així aconseguiren evitar, de moment, l'amenaça i guanyaren temps.

Finalment, veient que les promeses no es complien Mn. Josep Cosidó, amb el vistiplau del vicari capitular, es retirà a la seva casa pairal de Valls, al carrer Carniceria, 2⁷². Des del 27 de juny fins el 31 d'octubre de 1873 Pira es quedà sense pastor. Els veïns es veieren obligats a desplaçar-se a l'església d'Ollers per escoltar missa i rebre els sagraments. Durant aquest període foren batejats a Ollers set infants Josep Amorós Cendra, Francesc Amorós Amill, Francesc Amill Gavalda, Matilde Orpinell Cendra, Josepa Ferran Cantó, Maria Amill Cantó, Teresa Amill Guasch. També s'hi celebraren els matrimonis de Carles Amill Cantó amb Paula Bonastre Carbonell, Joan Civit Espasa amb Maria Amenós Huguet i Joaquim Tous Poblet amb Raimunda Anglès Civit. I s'oficiaren dotze funerals⁷³.

L'ambient encara s'enrari més quan el 8 d'agost el jutge municipal i l'ajuntament reclamaren al governador eclesiàstic les claus de l'església que tenia el rector. Aquestes havien de ser lliurades al jutge municipal, mentre el rector no tornés a residir a la vila. Durant l'absència del rector s'havia vist entrar a un desconegut a l'església utilitzant unes claus, suposadament les del rector. Davant aquesta fet i per evitar qualsevol possible substracció bloquejaren les portes de l'església fins que el rector no els hi lliurés les claus. També acusaven al rector de fugir del poble i que enlloc «de excitar los ánimos de los feligreses se ha mirado con indiferencia cuantos sacrificios han hecho para gozar un día de tener un templo memorable para sus descendiente, fue también su indiferencia, que en vez de procurar en persuadir a los que con razón o sin ella fomentaban falsedades más que otra cosa, la tomaba por su cuenta no conociendo que aquellas invenciones perturbaban el buen deseo de los demás, haciendo méritos de ellas en el púlpito en el acto de dirigir la palabra a los fieles, hiriendo el amor propio simultáneamente a todos los que con el mayor celo y buena voluntad prestaban servicios gratuitos a las obras en las cuales el pueblo deposito su confianza, llegando al extremo de dejarse atraer por cualesquiera muger para que en la fiesta siguiente pronunciase mil desbarajustes con toda descomposición y destemplanza convirtiendo las dulces palabras que deben oírse de la cátedra del

Espíritu Santo en terroríficas y repugnantes aludiendo a la mayoría enfriando sus ánimos». I acabaven afirman que «si el cura párroco no hubiese mirado con indiferencia las obras de la yglesia cien años ha estaría concluida, que no era este el solo deseo sino el de la casa templo, y dejando en olvido las liviandades del párroco, y visto que difícilmente tendríamos auxilio espiritual en estos tiempos de miserias humanas, no ha podido menos la población de complacer el párroco construyendo la abadía en cuyas obras se puede decir que hay invertidos cuatrocientos duros, aunque por un momento se pararon las obras por razón de los cereales, conforme se convino en la última reunión en la que asistió el mismo cura párroco y aseguró él renunciar al propósito de ausentarse si lo pactado allí se verificaba, y a los once días de dicha reunión sin decir cosa alguna a las autoridades de la población se ausentó haciendo correr la voz por medio de su casera que no se tendría párroco a la población ni auxilio espiritual hasta cuando estuviese la abadía construida»⁷⁴.

La constitució d'un nou ajuntament el setembre de 1863 afavorí la solució del problema⁷⁵. El 10 de novembre el nou consistori tractà la instància presentada per un grup nombrós de veïns en la qual es reclamava el retorn del rector i s'oferien a treballar en les obres de l'abadia. Malgrat els migrats recursos el ple acordà fer-se càrrec de la compra del material per poder enllestir el més aviat possible l'obra⁷⁶.

A la sessió del 28 de novembre de 1874 l'ajuntament aprovà els comptes de les obres d'acabament de la nova abadía que presentà Antoni Amorós Llord, encarregat d'administrar les 1.060 pts. que el 14 de maig foren assignades per l'ajuntament per a tal fi. Els treballs es desenvoluparen entre els mesos de juliol i agost, i el seu cost final fou de 1.054,75 pts. restant 5,25 pts. que foren abonades al dit Amorós en reconeixament per la seva bona gestió⁷⁷.

El 17 de febrer de 1875 el rector es traslladava a la nova abadía⁷⁸.

En el qüestionari de la visita ad limina de l'any 1992 es descriu detalladament els espais de l'abadia. Edifici adossat a l'església amb una porta de comunicació a la planta baixa. Les dimensions eren de 12 m d'amplada i 10 de fondària. Constava de planta baixa, primer pis i golfes. A la planta baixa al costat dret hi havia el despatx parroquial, una bodega i l'estable, a l'esquerra, el menjador i la cuina, i al centre una sala d'espera. Al primer pis hi havia una sala central amb un balcó a la façana i quatre dormitoris, dos a cada costat de la sala. Les habitacions del davant amb finestra a la façana i les altres dues tenien una obertura als costats, un a la dreta i l'altra a l'esquerra⁷⁹.

El nou cementiri

Des d'època medieval i al llarg de tota l'edat moderna els cadàvers eren soterrats en els cementiris adosats a les esglésies i, en menor mesura, a l'interior dels temples. A Pira el cementiri es trobava a la placeta de davant de l'església.

L'inspecció que es feu del cementiri durant la visita pastoral del 20 de juliol de 1762 va advertir l'abandonament que presentava «està obert sens parets ni portes, per la part que mira a la iglésia. Estant així exposat a que y entren en ell los animals. Manam als regidors que lo fassen compondrer, alsant una paret de una alsada proposonada, ahont posaran una porta ab pany y clau, per evitar tant graves inconvenients que poden resultar de estar aixis obert, y així mateix podrian ampliar o engrandir dit fossar, pues havem reparat, ser molt petit. Com y també lo fossar vell estiga sen parets, manam que se alsen las parets, en dit fossar antich, o bé que excavien dit fossar, y tots los ossos dels cadàvers que estan en ell se arpleguen y se trasladen en lo sementiri de devant la iglésia»⁸⁰. Aquesta problemàtica era l'habitual en la gran majoria de cementiris d'aquesta època.

Per qüestions sanitàries Carles III en una Reial Cèdula l'any 1787 ordenava la construcció dels cementiris fora dels nuclis urbans⁸¹. La manca de recursos econòmics frenà la construcció d'aquests equipaments fora de les poblacions. Al llarg de tot el segle XIX l'Estat insistí en el trasllat amb la publicació de successives reials ordres els anys 1833, 1857, 1867 i 1868⁸².

La primera referència sobre la necessitat de construir un nou cementiri la trobem en la visita pastoral del 24 d'agost de 1868. El prelat manava a l'ajuntament que en l'espai més breu de temps «se lleve a efecto la construcción de un nuevo cementerio en que sepultar los cadáveres de los que vayan falleciendo en el pueblo; pués que el actual ya no sirve para el efecto, y de continuar dando en el mismo sepultura a los cadáveres, no solo se espone a sus moradores a sufrir los mortiferos efectos de los miasmas corrumpidos que exala al remover la tierra, sinó que se falta notoriamente al respeto y veneración con que deben ser tratados los restos mortales de los fieles cristianos que mueren en el ósculo del Señor»⁸³.

Gairebé deu anys després encara no s'havia obrat el nou cementiri. En una nova visita pastoral el 2 de maig de 1877 l'arquebisbe ordenà que en el termini d'un any es procedís a la seva construcció, però tampoc es va complir⁸⁴.

A la visita pastoral del 8 de juny de 1881 s'insistia al nou rector Mn. Bartomeu Garriga de la necessitat de construir el nou cementiri⁸⁵. El 14 d'octubre escrivia a l'arquebisbe que malgrat encara no s'havien començat les obres la predisposició de l'ajuntament i dels hisendats per tirar endavant l'obra era total. Tanmateix, l'inici de les obres encara es feu esperar.

El 31 d'agost de 1885 es començà la construcció del nou cementiri. Els mestres d'obres foren Ramon Vilaró, dit lo *Bepo* de Barberà, que feu les parets, i Anton Arpinell, dit lo hereu Palleta, que s'encarregà de portar la pedra a peu d'obra. Les pedres de la portalada les treballà el picapedrer de Solivella conegut amb el mal nom de lo *Afranceset*.

El nou cementiri fou beneït per Mn. Ramon Roca, regent de la parròquia i beneficiat d'Ollers, el 20 de novembre de 1885. A la processó concorregué gran part del poble però d'autoritats civils únicament hi assistí Josep Orpinell, jutge de pau.

La primera inhumació es va produir abans de començar les obres. El dia 23 d'agost fou soterrat el cadàver de l'infant Joan Amill de quatre anys, fill de Marià Amill, dit lo *Mariant del Jacop*. El motiu perquè no s'enterrés en el vell cementiri fou perquè es creia que havia mort de cólera. A més a més, feia poc que s'havia enterrat un altre cadàver i la ferum feia inhabitable les cases veïnes⁸⁶.

Apèndix documental⁸⁷

La benedicció de la nova església parroquial de sant Salvador de Pira.

«En atenció que la yglésia parroquial de Pira, edificada en Piroya, se tingué de deixà per rahó de amenasà ruhina, se destinà, ab consentiment del doctor don Ramon de Ezenarro y Royo, vicari general de Tarragona, la casa titulada del Delme, situada en la Carlada, habilitada per yglésia parroquial interina. Y en virtud, pues, del decret rebut del excel·lentíssim i reverendíssim senyor doctor don Joseph Costa y Borràs, arquebisbe de Tarragona, ab llicència seva, jo, lo reverent Joseph Cosidó y Janer, y rector de la present parròquia de Pira, natural de la vila de Valls, passà a benehí dita casa del Delme, lo dia 18 de abril de 1858. En qual benedicció y assistí lo reverent Pau Bergadà y Aiguadé, natural de Llorens, y vicari de Ollés. Habilitada, pués, la dita casa dels Delmes per celebrà en ella lo Sant Sacrifici de la Missa y demés funcions sagrades, se tractà de edificar un nou temple. Però, dech advertir que antes no se efectuà se-n seguiren moltes discordias, disgustos, etc, entre el

poble, causant alguns pesars al reveren pàrroco, y fins al senyor arquebisbe. Qualse qüestions previngué sobres lo local per edificà dita yglésia, perquè los uns volian a la plassa del Forn, altres al tros de casa al Amill, altres en terra de Castellet. Y de aquest modo se passà molt temps sens fer-se res. Però, per fin arribà al últim lo día que se arreglà ditas qüestions y se resolgué posà un quinsè de tots los fruits com se pagà. Y haven-nos donat sa magestat la reyna de España, doña Isabel 2°, quatre mil duros, se quedà en edificar la nova yglésia parroquial en terra de Ramon Castellet, dit lo «Puvill», natural de Picamoixons, y vehí de Pira. Qual terra, o local, se li fou satisfet a dit Ramon Castellet per lo valor 600 lliuras, com consta ab escritura feta per don Joseph Maria Gassol y de Ortíz, notari públich y real de la vila de Montblanch, el dia 30 de octubre de 1861. Feta dita escritura en nom dels señors del ajuntament y señor arquebisbe de Tarragona.

Sancada, pués, tota qüestió, se resolgué posà la primera pedra, per lo qual. seguia perpètua memòria, com lo dia 19 de mars de 1862, a las tres horas de la tarde, lo reverent Joseph Cosidó, pàrroco de Pira, autorisat per lo dit prelat, colcà la dita primera pedra de la yglesia al punt ahon deu està lo altar major. Qual benedicció de dita primera pedra se solemnisà ab tota pompa y alegria, ab assistència del señor alcalde y ajuntament, ab un gran numero conciderable de fiels vehins de est poble, y de altres vehinas poblacions. Honran-nos en dita funció lo reverent Francisco de Asís Torra, rector de la Guàrdia dels Prats, senyors vicaris de Sarreal y Ollés; reverent Mathias Blavi, beneficiat de Montblanch. Predicant lo reverent Isidro Vallvé, natural de Altafulla, y rector actual de Barbarà.

Colocada, pués, dita primera pedra, ab sa benedicció solemne de ella y de sos fonaments ya oberts, se feu lo plano, o planta de la yglesia, per lo señor Francisco Barba, arquitecto de la província. Y, probat per la reyna, se comensà a treballà en dita yglésia. Se-n lo director de la obra lo señor Anton Miró, de Montblanch. Y, arriban lo temps, o lo dia, que quedà edificada la nova yglésia parroquial per celebrà os divinos oficis se tractà pués de fer en ella sa solemne benedicció. Per lo qual, haven-se tingut una junta, y resolt lo dia de sa benedicció, se presentarem una comissió a Tarragona al excel·lentíssim i il·lustríssim señor doctor don Francisco Fleix y Solans, arquebisbe de la diòcesis, per comunicar-li nostre determini, si era del seu beneplàcit. Y haven accedit dit excel·lentíssim señor a nostre petició, ab decret rebut, com consta, me autorisà a mi, lo reverent Joseph Cosidó, rector de dit poble de Pira, per benehí lo nou temple de la parròquia. Delegat, pués, per lo meu prelat, vingué, o arribà, lo dia 5 de agost del any 1865. Dia en lo qual yo efectuà dita benedicció en lo nou temple contruït. Dia de contento y satisfacció per los actuals vehins y los veniders de est poble al veurer-nos en aquest sumtuós y grandíós temple, dedicat y consagrat al verdader Déu. En una paraula, dia de triunfo per tots los verdaders fiels de Jesuchrist, y per tota la Iglésia Catòlica, al presència una nova Casa consagrada a la suprema magestat del verdader Déu dels cels y terra. Dia, repetesch, de una

eterna alegría espiritual y temporal al recordà lo espressat dia 5 de agost de 1865. Per quan, a las vuit horas del matí, revestits los sacerdots ab sos ornaments sacerdotals, surtirem de la iglésia parroquial interina, que quant antes se acababa de celebrà en ella per sempre les funcions sagradas, hans dirigirem a la nova iglésia parroquial, ab acistència del señor Joan Capdevila y Bonet, alcalde, señors del ajuntament, més los reverents, Francisco de Asís Torra, rector de la Guàrdia dels Prats, Pere Joan Mur, regent de Barbarà, Ramon Roca y Civit, vicari de Ollés, Joseph Poblet y Compte, natural de la present parròquia y regent de Conesa, y mossèn Joseph Rodon, natural de Valls, junt ab la música que tingueren de la vila de Valls. Se dirigirem, com dich, a la nova yglésia, y arribats que forem allí, seguin lo que no-s està prescrit per la Iglésia, se feu la solemne benedicció del nou temple, tocan la música lo acte de la benedicció, tocadas religiosas com se requeria en un acte tant sant e important. Y acabada que fou la benedicció de dita iglésia, al moment mateix, celebrà yo un solemne ofici, ab dalmàticas, capa, música, això és, celebran-sa ab tota solemnitat lo sant sacrifici de la missa.

En la tarde el espressat dia 5, revestits ab los ornaments sagrats, ab la mateixa assistència dels del matí mencionats, surtirem per últim per quedà cesant tot acte religiós de la yglésia parroquial interina. Surtirem, bé dich, ab solemne professó, ab molts tiros, balls, noyas vestidas de blanch, grallas, música, y en semblans demostracions de alegría trasladarem, ab la custòdia, lo més sant y sagrat, això és, lo Santíssim Sagrament, arriban fins a la Plassa del Forn, y dirigin-se, deprés, cap a la yglésia. Lo qual, haven entrat a la yglésia, estan preparat un ducé, collocaren al altar major, en dit ducé, sa Divina Magestat, ahon desde luego se cantaren unas solemnes vespres. Y concluidas las vespres, pujà al púlpit lo orador, reverent Esteve Figueres, natural de Os, rector que havia sigut de Constantí, y en la actualitat capellà del presidi de Tarragona, ahon feu un gran sermó adequat a la festivitiat del dia, això és, de la solemne benedicció de la yglésia. Acabat que fou lo sermó se donà la benedicció ab lo Santíssim Sagrament.

En lo espressat dia 5, ab contento y satisfacció dels habitants de Pira y demás gentiu de altres pobles, al vespre se dirigirem altre vegada a la yglésia parroquial, ab assistència de las autoritats, música, gralls, etc., ahon se cantaren, ab la orguesta, unas solemnes completas, per ser la vigília de nostre patró, sant Salvador.

En lo endemà, dia 6, dia de la Transfiguració del Señor, festa major del poble, ab las mateixas demostracions de alegría, se celebrà, per lo reverent párroco, un solemne ofici, ab ministres, música y sermó, predicant lo dit orador. Cantan-se a la tardeu nas solemnes vespres.

Y, per últim, al dia 7, dia dedicat per las ànimas, com és costum de esta parròquia, se cantà un solemne ofici de rèquiem, ab la música, Predican, acabat dit ofici, lo espressat predicador. Finin ditas funcions sagradas ab una absoluta general, cantada també ab música de la vila de Valls.

Verum Joseph Cosidó, rector».

La construcció de la nova abadia.

«Noto. Después de muchos pesares e inquietudes que se tuvieron que pasar en la construcción del nuevo templo; después que le faltaba para su total conclusión el enladrillado del piso, que después se realizó, no por todo el pueblo, sino por una parte.

Llegó el día 5 de agosto de 1865 en que se procedió la bendición de la nueva yglesia parroquial.

Pués, bien, tenemos ya bendecida la nueva yglesia parroquial! Tenemos por fin concluidos ya tantos disgustos pasados y tenemos ya paz en el pueblo!

Ah! Que así habría sucedido sino se hubiera tenido que tratar de otro asunto! Y este asunto que se tuvo que tratar fue una guerra más encarnizada que la nueva yglesia. Decimoslo de una vez y sin rodeos! Teniase que construir, después de la yglesia. Ah! Dios mio! Una nueva casa Rectoral! Que es lo que digo! Una nueva casa rectoral: Ah! Que es lo que dice el reverendo rector responde quasi todo el pueblo... eso no! No estamos por nueva casa rectora!

Estando el pueblo pués así, en tal mal estado y opuesto sobre el particular, voy a dar una pintura, o cuadro, de lo sucedido a los reverendos rectores, ecónomos y regentes, que hasta el fin del mundo vayan ejerciendo su oficio, o ministerio, en la yglesia parroquial de Pira, y que leyan, sepan y enseñan a otros cuanto costó el tratar de hacer la nueva casa rectoral contigo a la yglesia.

Efectivamente fue así, por cuanto el infierno desplegó su bandera de rabia, ira, furor e indignación, haciendo la más cruel guerra a fin de poner todos los obstáculos, para impedir que no se realizase tan santo proyecto.

Y de quien se valió, principalmente, el demonio, sino de algunos ricos propietarios, llamados el uno Poblet, el otro Castellet de Picamoixons, el otro Roset, y otros y otras de la chusma del pueblo que les siguieron, haciendo todos los esfuerzos para impedir el que se fabricase la dicha casa rectoral.

Colocada, o puesta, la casa en tal estado, y Dios que ve y no se le oculta nada. Dio una mirada al pueblo y ví en él que, no obstante tenía allí algunos enemigos suyos y de su yglesia; con todo vi también que y tenía otros amigos suyos y de su yglesia. Y el Señor hizo, y se valió de esos buenos dotados de sentimientos religiosos, cuales la Encargado de nuevo el reverendo rector de su parroquia, cual fue el día 31 de octubre de 1873. Fue para los buenos días de contento y satisfacción al ver de nuevo renovar el culto católico que tiempo hacia que estaban privados, y para los malos fue día de odio y venganza por importarles en nada los intereses de la religión. Y así pues colocado otra vez su pastor en medio de sus ovejas, y obligados a cumplir el compromiso que tenían con su superior y párroco, trataron de poner mano a la obra para dar fin a ella. Y así fue que los señores del ayuntamiento dieron el ejemplo en hacer lo que era conveniente, siguiéndoles y acompañándoles parte del pueblo en trabajar y en lo que fuesen necesarios, pero la parte otra como se ha dicho

peores que los demonios con suma obstinación, esto es, ni hacer ellos y impedir a los demás si hubiesen podido. Sin embargo como más pueda Dios que todo el infierno, y como semejantes obras del común siempre hay disgustos, con todo la obra se fue avanzado por ser constantes los adictos a la causa de Dios, el ayuntamiento fue lo mismo (pero noto en particular sin ofender a los demás del ayuntamiento por ser visto y dicho del pueblo) digo que después de Dios si se concluyó la obra, debe darse el mérito gracias y quasi todo, al regidor Ramón Amorós, dit del Xut, por haber cooperado con intereses, sacrificios, fatigas y fin a ella.

Concluida la nueva casa rectoral y dejada en estado decente y digna de poder habitar, después de haber pasado algún tiempo el hacer su traslado en ella. Por último llego el día de hacer su resolución de dejar la antigua casa dels Delmes. Cual día fue el día 17 de febrero de 1875. Y cual expresado día el reverendo rector se trasladó a dicha nueva casa rectoral para hacer allí su habitación como así lo verificó, pasando después el mismo reverendo rector dar en ella la religiosa bendición dispuesta por la yglesia.

Notando así mismo que el expresado tiempo que permaneció este pueblo como se ha dicho sin párroco, esto es cerrada yglesia, que fue unos cuatro meses cumplidos. Advierto que en la parroquial yglesia del pueblo de Ollés del mismo arzobispado, el reverendo Ramon Roca y Civit, beneficiado y regente de dicha parroquia, por autorización del referido señor gobernador eclesiástico, administró en aquella yglesia el sacramento del bautismo a siete niños y niñas. Y a más asistió a tres desposorios. Todos feligreses de Pira.

Por la tanto, a fin de que estén en conocimiento de ello, mis hermanos en el sacerdocio que ejercen ese curato si se necesitan las partidas tanto de bautismos como de desposorios de los expresados, las hallarán en Ollés, por habérseles conferido allí los santos sacramentos. Son los siguientes:

Bautismos.

Varones.

José Amorós y Cendra, hijo de Antonio y Teresa consortes.

Francisco Amorós y Amill, hijo de Francisco y María consortes.

Francisco Amill y Guevalda, hijo de Pablo y Paula consortes.

Hembras

Matilde Orpinell y Cendra, hija de Francisco y Matilde consortes.

Josefa Ferran y Cantó, hija de José y Teresa consortes.

María Amill y Cantó, hija de José y María Antonia consortes.

Teresa Amill y Guasch, hija de Mariano y Magdalena consortes.

Total bautizados: 7

Desposorios

Carlos Amill y Canto, viudo de Rosa Bonet = con Paula Bonastre y Carbonell, soltera.

Juan Civit y Espasa = con María Amenós y Huguet, solteros.

Joaquin Tous y Poblet = con Raymunda Anglés y Civit, solteros.

Total desposados: 3

Nou cementiri parroquial.

«Cementiri parroquial de sant Salvador de Pira.

Al día 31 de agost del any 1885 varen comensa lo nou cementiri, los mestres que tenian la contracta que era Ramon Vilaró, dit lo Bepo de Barberà, que feu las parets a 11 rals cana sens tani de cuidàs de res la població, y lo Anton Arpinell, dit lo hereu Palleta, tenia de cuidàs de pela pedra y portar-la a peu de obra per treballa-la los mestres a 6 rals y ½ cana que tot jun surt a 17 rals ½ cana lo pelas partes. Las pedras picadas de la portalada anaban a càrrech de la població y las treballà lo picapadré de Solivella dit lo afranceset a 5 rals lo pam. Lo numero de canas de paret de tot lo cementiri és lo de 247 canas y ½ que a 14 rals y ½ valen 210 duros 7 rals y sis cuartos. Habian de tenir-lo acabat per tot lo dia 31 de dit any y se feu ya la benedició general de ell per lo reverent regent Ramon Roca, beneficiat de Ollés, autoritatsat per lo senyor arquebisbe al dia 20 de novembre de dit any anar-i en profesó ab bastanta assistència però no ab los señós del ajuntament que no assistiren però si lo señó jutge que o presencia tot que és a Joseph Orpinell están ya acabadas todas las parets. Lo primé que se enterà a dit cementiri que encara se habia de construí fou un noy de Mariano Amill dit lo Mariant del Jacop a la edat de 4 anys y 5 mesos que-s deya Joan, que-s crea que habia mort del cólera per alguns y com lo vell era imposible poder-lo utilitzà en aquella època y sobre tot per lo que estava passant en aquells dias sobre un cadàver que se y habia enterrat que todas las casas vehinas podian aguantà la hetar que despedia y aquest noy se enterrà al dia 23 de agost al surtí de missa primera».

Llosa en commemoració de l'any Sant.

«Lo dia 1 de jener del any 1901 fou posada en la paret de la iglésia de Pira, entrant a mà dreita una pedra de màrmol que porta la següent inscripció «Jesus-Christus-Deus-homo-vivit-regnat-imperat-Anno-MCMI». Besant-la una vegada al dia y resant un Parenostre se guanyan 100 dias d'indulgència y això per sempre.

Fou col·locada ab motiu de commemorar l'any sant celebrant-se al punt de la mitja nit una solemníssima funció, que consistí en exposició major del Santíssim, cant del Te Deum, sermó y missa ab comunió general que fou molt concorreguda.

Del bisbat de Barcelona he rebut un imprès ahont s'afirma que besant la pedra aquesta se guanya 200 dias d'indulgència.

Pira, 2 de jener de 1901.

Joan Ros, ecònom».

Diverses reformes i millores de l'església durant el rectorat de Francesc de P. Rovira

«Any 1916.

Al objecte de complir un llegat testamentari de don Joan Martí Balsells, director que fou del Banc de Canàries, a'ls deu dias del mes de juliol del any 1907 se presentà en aquesta parròquia l'seu fill don Joan Martí Dehera, perquè a expensas sevas se realitessin en l'interior de la iglésia parroquial las millores que a continuació s'diran.

Primera. Arreglar las tres naus, això és des de'l carrer fins al extrem de la iglésia.

Segona. Pintar l'altar i dorar, del patró sant Sebastià, al que'l poble i té una verdadera devoció.

Tercera. Colocar núvol al peu del titular sant Salvador, pintar i dorar tot l'que hi hace corresponent al altar mayor.

Cuarta. Colocar vergas de ferro al altar del Santíssim y capella de bateixar.

Quinta. Pintar tota la iglésia a excepció de la sacristia.

Sexta. Donar tres capes de blanc d'Espanya als altars de la Sagrada Família, sant Isidro, sant Esteve, nostra Senyora del Roser i pintar la llitera de la Verge de la Sumpta, que és costum posarla per la seva octava en mitg del crauer. Per perpetuar la seva bona i santa memòria quedà escrit l'seu nom i apellido a un dels costats de la mesa del altar de sant Sebastià.

Nota.

El fill del difunt don Joan Martí m'demanà que en nom de seu cuidessin l'altar de ant Sebastià la família de casa l'Serafi de Piroya don Josep Serra Rosell. No havent-ti cap inconvenient vatge accedir a tan justa petició.

Tan l'difunt don Josep Serra com la viuda dona Dolors Ramon Roset, mereixen un vot de gràcies per l'seu desvetllament en cuidar l'altar de dit sant».

En lo any 1914, fou pintat i dorat l'altar conegut per las Fillas de Maria mediant'ls fondos de la cofradia i limosnas de algunas personas piadoses. També's compra l'hermós dosé per l-mes de matg.

En 1915 per limosnas recullidas entre personas de bona voluntat i pietoses pogué renovar la imatge de la Verge dels Dolors, aixís com, adquirir bonic vestit de seda, manto de vellut, corona i tot l-demés per ben arreglada en los dias solemnes i de gran festivitat.

Les demés millores per ésser propias del culto i casa, ne fatg cas omís.

Nota. La família Poblet cuidan de la Verge dels Dolors i del Sant Crist, en las funcions de Setmana Santa, a més de fer-ho durant l'any.

Pira, 29 de juny de 1916.

Francisco de P. Rovira, rector».

Reformes i millores durant el rectorat de Mn. Aleix Miquel Rosell.

«Obres i millores fetes durant lo meu curat de Pira 1924 a 1930.

Al Santíssim. Restaurar lo sagrari i conopeu. Pintar les parets del Santíssim i vidriera de color, electricitat, portes de ferro y fusta.

Sagristia. Pintar les parts, lavabo, vidriera, armaris i llibreria i teulada. Robes. Ornaments de primera missa del P. Amill, franciscà. Un tern gòtic blanc amb capa. Una casulla i accessoris de color verd. Estovalles, purificadors i corporals. Missal. Umbrella. Sant Crist i candeleros de metall, dorar un calser. Sglésia. Instalació elèctrica amb contador. Dos piques marbre. Armonium. Catorce bancs amb dos reclinatoris grans. Estandart de Filles de Maria i armari i dos vidrieres grans laterals.»

Campanar amb parallamps baix la direcció del arquitecte diocesà Francesc Monravà, construït per Josep Solé de Montblanch, amb pedra picada de Vinaixa i Floresta comensat a 2 de abril i acabat a 6 de desembre de 1930 quin cost és de 17628 ptas. recollides dels següents benefactors.

Eminentíssim Sr. cardenal arquebisbe 400 pts, magnífic ajuntament 4.015 pts, na Dolors viuda de Capdevila 7.388 pts, ministeri de Gràcia i Justícia 2.490 pts, na Maria viuda de Pellissó (Pira) 625 pts, en Josep Tous (Havana) 500 pts, molt il·lustre doctor don Jaume Sabaté, canonge, 50 pts, en Juan y Rafel Martí (banquers) 400 pts, rèdit de quantitats dipositades 250 pts, Francesc Amill (Pira) 150 pts, na Adelaida viuda de Amill 125 pts, Joan Sanahuja (Pira) 100 pts, Rafel Capdevila 100 pts, Carles Capdevila (Barcelona) 100 pts, Joan Badia (Bèlgica) 100 pts, Joan Bonastre (*Passant*) 100 pts, en Alfred Rañé (Sans) 100 pts, Anton i Gaietà Amorós 100 pts, rellotje pulsera (Sevilla) 100 pts, Ignasi Capdevila (Barcelona) 50 pts, Joan Ferré, metje Pira, 50 pts, Anton Serró Montblanch 50 pts, Joan Poblet (banquer) 50 pts, Josep Montseny Blancafort 40 pts, Ramon y Rafel Amorós Barcelona 30 pts, Carles Capdevila (Barcelona) 30 pts, Francesch Ferran (Viladecans) 25 pts, Josep Civit (Barcelona) 25 pts, Josep Civit (Reus) 25 pts, Ramon Farran (Valls) 25 pts, Teresa Moncosí (Hospitalet) 20 pts i Ramon Civit (Barcelona) 15 pts.

Total recaudat 17.628 pts.

Mn. Aleix Miquel, párroco».

Notes

- 1.- «Inauguració de la nova església de Pira, 5 d'agost de 1895" *L'Anguera*: (Pira). Número 13, febrer 1995, p. 14-17; Requesens Llord, Ramon. «La construcció del campanar de Pira» *L'Anguera*: (Pira). Número 4, octubre 1992, p. 32-34; Fuguet Sans, Joan. «Sant Salvador de Pira *Història de l'Art. Història de la Conca de Barberà*, Cossetània Edicions, Valls, 2008, p. 322-232; Palau i Dulcet, Antoni. Guia de la Conca de Barberà. Barcelona, Impremta Romana, 1932, p. 59-62.
- 2.- Palau i Dulcet, Antoni. Guia de la Conca de Barberà. Barcelona, Impremta Romana, 1932, p. 60.
- 3.- AHAT.- Pira. Parròquia de Sant Salvador. Llibre de visites pastorals (1732-1859). UC: 19.
- 4.- Íbdem.
- 5.- Íbdem.
- 6.- Íbdem.

- 7.- Íbdem.
- 8.- AHAT.- Arquebisbes. Visites pastorals. Llibre de visites pastorals (182-1828). UC: 9.1, f. 246v.
- 9.- AHAT.- Secretari de Cambra i Govern. Reparació de Temples. Expedient sobre la construcció d'un nou temple parroquial a Pira (1858-1881). UC: 77.
- 10.- Íbdem.
- 11.- Íbdem.
- 12.- Íbdem.
- 13.- AHAT.- Pira. Parròquia de Sant Salvador. «Llibre de circulars dels nostres prelatos de Tarragona comensat en lo any 1851. Encontran-se rector de la present parròquia de Pira, jo lo reverent Joseph Cosidó y Janer, natural de la vila de Valls» (1850-1966). UC: 45.
- 14.- AHAT.- Secretari de Cambra i Govern. Reparació de Temples. Expedient sobre la construcció d'un nou temple parroquial a Pira (1858-1881). UC: 77.
- 15.- Íbdem.
- 16.- AHAT.- Planimetria. «Yglesia parroquial del pueblo de Pira» (1858). UC: 509.
- 17.- AHAT.- Secretari de Cambra i Govern. Reparació de Temples. Expedient sobre la construcció d'un nou temple parroquial a Pira (1858-1881). UC: 77.
- 18.- Íbdem.
- 19.- ACCB310-37-T2-453.
- 20.- AHAT.- Secretari de Cambra i Govern. Reparació de Temples. Expedient sobre la construcció d'un nou temple parroquial a Pira (1858-1881). UC: 77.
- 21.- Íbdem.
- 22.- Íbdem.
- 23.- Íbdem.
- 24.- Íbdem.
- 25.- Íbdem.
- 26.- Íbdem.
- 27.- AHAT.- Pira. Parròquia de Sant Salvador. «Escritura de venta atorgada por Ramon Castallet y Martí a favor de los vecinos del pueblo de Pira» (1861). UC: 46.
- 28.- AHAT.- Pira. Parròquia de Sant Salvador. «Llibre de circulars dels nostres prelatos de Tarragona comensat en lo any 1851. Encontran-se rector de la present parròquia de Pira, jo lo reverent Joseph Cosidó y Janer, natural de la vila de Valls» (1850-1966). UC: 45.
- 29.- AHAT.- Secretari de Cambra i Govern. Reparació de Temples. Expedient sobre la construcció d'un nou temple parroquial a Pira (1858-1881). UC: 77.
- 30.- ACCB310-37-T2-453.
- 31.- AHAT.- Secretari de Cambra i Govern. Reparació de Temples. Expedient sobre la construcció d'un nou temple parroquial a Pira (1858-1881). UC: 77.
- 32.- Íbdem.
- 33.- Íbdem.
- 34.- Íbdem.
- 35.- Íbdem.
- 36.- Íbdem.
- 37.- Íbdem.
- 38.- AHAT.- Pira. Parròquia de Sant Salvador. «Llibre de circulars dels nostres prelatos de Tarragona comensat en lo any 1851. Encontran-se rector de la present parròquia de Pira, jo lo reverent Joseph Cosidó y Janer, natural de la vila de Valls» (1850-1966). UC: 45.

- 39.- AHAT.- Secretari de Cambra i Govern. Reparació de Temples. Expedient sobre la construcció d'un nou temple parroquial a Pira (1858-1881). UC: 77.
- 40.- Íbdem.
- 41.- AHAT.- Pira. Parròquia de Sant Salvador. Llibre de visites pastorals (1732-1859). UC: 19.
- 42.- AHAT.- Secretari de Cambra i Govern. Reparació de Temples. Expedient sobre la construcció d'un nou temple parroquial a Pira (1858-1881). UC: 77.
- 43.- Íbdem.
- 44.- AHAT.- Arquebisbes. Visites pastorals. Llibre de visites pastorals (1877). UC: 19.2.
- 45.- AHAT.- Arquebisbes. Visites pastorals. Llibre de visites pastorals (1881). UC: 20.
- 46.- AHAT.- Secretari de Cambra i Govern. Reparació de Temples. Reclamació de pagament de Joan Baptista Dalmau, escultor, a Mn. Josep Socias, rector de Pira, sobre unes peces obrades per a l'església. (1888). UC: 564.
- 47.- AHAT.- Pira. Parròquia de Sant Salvador. «Llibre de circulars dels nostres prelats de Tarragona comensat en lo any 1851. Encontran-se rector de la present parròquia de Pira, jo lo reverent Joseph Cosidó y Janer, natural de la vila de Valls» (1850-1966). UC: 45.
- 48.- Íbdem.
- 49.- Íbdem.
- 50.- Íbdem.
- 51.- AHAT.- Secretaria de Cambra i Govern. «Inventario de la parroquia de San Salvador de Pira, arzobispado de Tarragona. Año 1924». UC: 77.
- 52.- AHAT.- Pira. Parròquia de Sant Salvador. «Llibre de circulars dels nostres prelats de Tarragona comensat en lo any 1851. Encontran-se rector de la present parròquia de Pira, jo lo reverent Joseph Cosidó y Janer, natural de la vila de Valls» (1850-1966). UC: 45.
- 53.- AHAT.- Pira. Parròquia de Sant Salvador. «Proyecto de campanario para la yglesia de Pira. presupuesto aproximado» (1929). UC: 48.
- 54.- AHAT.- Pira. Parròquia de Sant Salvador. Contracte entre Josep Solé Folch, contractista d'obres de Montblanc, i Mn. Aleix Miquel Rosell, rector, per construir el campanar de Pira (1930). UC: 47.
- 55.- ACCB310-37-T2-501.
- 56.- AHAT.- Pira. Parròquia de Sant Salvador. «Llibre de circulars dels nostres prelats de Tarragona comensat en lo any 1851. Encontran-se rector de la present parròquia de Pira, jo lo reverent Joseph Cosidó y Janer, natural de la vila de Valls» (1850-1966). UC: 45.
- 57.- ACCB310-37-T2-501.
- 58.- Íbdem.
- 59.- Íbdem.
- 60.- AHAT.- Pira. Parròquia de Sant Salvador. «Llibre de circulars dels nostres prelats de Tarragona comensat en lo any 1851. Encontran-se rector de la present parròquia de Pira, jo lo reverent Joseph Cosidó y Janer, natural de la vila de Valls» (1850-1966). UC: 45.
- 61.- ACCB310-37-T2-501.
- 62.- Íbdem.
- 63.- AHAT.- Pira. Parròquia de Sant Salvador. «Llibre de circulars dels nostres prelats de Tarragona comensat en lo any 1851. Encontran-se rector de la present parròquia de Pira, jo lo reverent Joseph Cosidó y Janer, natural de la vila de Valls» (1850-1966). UC: 45.

- 64.- Íbdem.
- 65.- AHAT.- Secretari de Cambra i Govern. Reparació de Temples. Expedient sobre la construcció d'un nou temple parroquial a Pira (1858-1881). UC: 77.
- 66.- Íbdem.
- 67.- AHAT.- Pira. Parròquia de Sant Salvador. Llibre de visites pastorals (1732-1859). UC: 19.
- 68.- AHAT.- Secretari de Cambra i Govern. Abadies. UC: 64.
- 69.- Íbdem.
- 70.- Íbdem.
- 71.- Íbdem.
- 72.- Íbdem.
- 73.- AHAT.- Pira. Parròquia de Sant Salvador. «Llibre de circulars dels nostres prelats de Tarragona comensat en lo any 1851. Encontran-se rector de la present parròquia de Pira, jo lo reverent Joseph Cosidó y Janer, natural de la vila de Valls» (1850-1966). UC: 45.
- 74.- AHAT.- Secretari de Cambra i Govern. Abadies. UC: 64.
- 75.- ACCB310-37-T2-456.
- 76.- Íbdem.
- 77.- ACCB310-37-T2-457.
- 78.- AHAT.- Pira. Parròquia de Sant Salvador. «Llibre de circulars dels nostres prelats de Tarragona comensat en lo any 1851. Encontran-se rector de la present parròquia de Pira, jo lo reverent Joseph Cosidó y Janer, natural de la vila de Valls» (1850-1966). UC: 45.
- 79.- AHAT.- Pontificat Dr. Francesc d'A. Vidal i Barraquer. «Datos de las parroquiales del arzobispado de Tarragona. Año 1922». UC: 3067.
- 80.- AHAT.- Pira. Parròquia de Sant Salvador. Llibre de visites pastorals (1732-1859). UC: 19.
- 81.- Novísima Recopilación de Leyes de España Llib. I Tit. 111 Llei I Imprenta del B.O.E., Madrid, 1976.
- 82.- Lobato Franco, Isabel; López Miguel, Olga. «L'espai dels morts els cementiris i el pensament higienista il·lustrat» dins Pedralbes: Revista d'història moderna, número 8, 1988, p. 384.
- 83.- AHAT.- Pira. Parròquia de Sant Salvador. Llibre de visites pastorals (1732-1859). UC: 19.
- 84.- AHAT.- Arquebisbes. Visites pastorals. Llibre de visites pastorals (1877). UC: 19.2.
- 85.- AHAT.- Arquebisbes. Visites pastorals. Llibre de visites pastorals (1881). UC: 20.
- 86.- AHAT.- Pira. Parròquia de Sant Salvador. «Llibre de circulars dels nostres prelats de Tarragona comensat en lo any 1851. Encontran-se rector de la present parròquia de Pira, jo lo reverent Joseph Cosidó y Janer, natural de la vila de Valls» (1850-1966). UC: 45.
- 87.- Íbdem.

Rebuda: juliol de 2020

Valoració: Dr. Manel Fuentes Gasó (AHAT)

Acceptació: setembre de 2020